

GOD IN VERSCHILLENDE GEDAANTEN

LES V.

GODSBEGRIPPEN VAN CHINA.

China is een heel eigenaardig land wat dat betreft. Wij hebben er al wat over verteld. De meesten van u weten nog wel wat over Yan en Yin en over Taoïsme. Als je het goed bekijkt, dan is het eigenlijk een totaal beeld van het leven. De evenwichten waarover wordt gesproken zijn kosmisch. God maakt zich kenbaar in twee tegendelen die gelijktijdig het omgekeerde zijn van elkaar en toch weer gelijkvormig. Het is alsof je in onze termen zoudt zeggen: Ach, er zijn goed en kwaad, man en vrouw, God en duivel, maar eigenlijk zijn dat alleen maar de keerzijden van de medaille. Daaruit vloeit voort dat je aanneemt: dat wat ik ben, heeft betekenis in het geheel.

Het Taoïsme gaat dan ook uit van een zekere lotsaanvaarding. Ik kom als bakker op de wereld, dan moet ik niet proberen bankier te worden, maar om een goede bakker te zijn. Ik ben een koelie. Dat is jammer. Maar als ik een goede koelie ben, dan beantwoord ik aan het grote plan.

Hier wordt het denkbeeld eigenlijk naast alle bijgelovigheden en alle theorieën die erin zitten herleid tot het ene beeld: Hij is een God die we niet kennen. Deze God heeft het lot a.h.w. gefixeerd. Ik ben deel van mijn lot. Ik word omringd door een onnoemelijk aantal krachten die proberen mijn lot te verstoren. Ik mag dat niet toelaten. Ik moet trouw blijven aan wat ik ben.

Misschien valt het wel eens op dat Chinezen ontzettend fanatiek zijn, misschien ook niet. Een Chinees gaat zo uit van het onvermijdelijke dat hij alles wat hij is en doet ziet als een uitdrukking van 't onvermijdelijke. Een mens dulden, doe je niet zelf; dat is je lot. Een mens redden, doe je niet zelf; dat is je lot. Juist daarom moet je heel erg voorzichtig zijn. Je laat geen emotie blijken. Als je tot tranen toe bewogen bent of je bent verlegen, dan lach je. Achter de lach verberg je wat je werkelijk bent. Want tegenover de buitenwereld moet je iets of iemand lijken, maar in jezelf weet je wat je bent. Je moet dat waarmaken, ongeacht de prijs. Niet vragen of het leuk is of niet leuk is, je moet het waarmaken.

De gehele structuur die we kunnen terugvinden in vele filosofieën is gebaseerd op deze basisaanvaarding. Wat ik ben, wordt bepaald door een hoge kracht. Als ik probeer wat anders te zijn, dan verzet ik mij daartegen. Ik wil niet zeggen dat dat voor een westerling aanvaardbaar is. Een westerling denkt een beetje anders. Maar de manier waarop men alle verandering met een zekere gelatenheid en ook een nuchterheid aanvaardt, zijn voor de westerling ook niet voorstelbaar.

Als er een grote ramp is, dan probeert men daar natuurlijk iets aan te doen. Maar ergens op de achtergrond speelt toch het denkbeeld mee:

nu ja, voor mij moet dat zo zijn. Daardoor laat men zich eigenlijk veel minder meevoeren door allerlei wilde emoties en wild verzet als dat bij een westers gebeuren het geval is.

Als je vergelijkt de vroomheid van degenen die in de ramp van Zeeland zaten te bidden op de daken met die van de Chinees, die gelaten het lot aanvaardt en uitkijkt naar een mogelijkheid die hem, juist hem, geboden zal worden, dan kun je dat toch wel vergelijken. Alleen, in Zeeland dacht men: God moet het doen. In China dacht men: God heeft het al gedaan. Daarin ligt het verschil.

Wie op het ogenblik kijkt naar het moderne China zal waarschijnlijk de schouders ophalen en zeggen: Geldt dat daar dan nog? O zeker, het is nu de Partij en niet meer het lot. Er is in de Partij de neiging om naar boven te streven, want dat hoort zo en dat doe je dan zo. Maar toch is er weer datzelfde: die bijna slaafse onderworpenheid aan datgene wat bestaat.

Als er een culturele revolutie komt, dan is dat erg vervelend voor veel mensen, maar het staat nu eenmaal ergens geschreven; dat is het lot. Dat betekent, dat je de revolutie aanvaardt en ermee verder gaat totdat er iets ingrijpt. Daarom zul je van de massa's in China ook geen ingrijpen kunnen verwachten tenzij ze iets of iemand vinden ook als de vertegenwoordiger van hun lot. Dan staan ze er ook volledig achter.

De lange mars van Mao is een legende van zelfopoffering. Het is een sage van heldenmoed, maar het is ook het nuchtere verhaal van een Chinees die zich gebonden acht aan een bepaalde stelling, aan een bepaalde leiding: dat is mijn lot. Daarom verloor hij (Mao) zo weinig mensen. Daar staat tegenover Tsjang K'ai-Sjek. Een man die als veldheer, als generaal, als bestuurder eigenlijk Mao's meerdere was, maar die uitging van de oude traditie en vergat dat wat je predikt in China je ook zelf moet waarmaken. Want anders kun je niet de vertegenwoordiger zijn van het lot. Dan ben je een leugen; een leugen verwerp je. De Chinees kan liegen tegen iedereen maar niet tegen zichzelf, niet tegen zijn lot.

Ik breng dit naar voren omdat er heel veel mensen zijn die zeggen: Je moet meten met twee maten. God wil dit van ons. Maar wij kunnen dat alleen doen, als dat haalbaar is. Neen, zegt de Chinees, dat kan niet. Of ik vlucht weg, ik trek mij helemaal terug. Ik doe of ik er niets mee te maken heb of ik doe datgene wat ik zie als de wil van God. Een tussenwet is er niet.

In het westen denkt men aan prestatie e.d. Natuurlijk, maar ik moet er wat voor terugkrijgen. In China is prestatie iets anders. De prestatie is een poging om je lot te vervullen. En als we zeggen 'lot', dan hebben we maar een lettertje te veranderen en staat er al got, zij het op z'n Duits.

God in China is de albepalende macht. Hij is niet een persoonlijkheid. Daarvoor creëren ze andere dingen als de Hemelse Keizer. God is het Patroon waarin wij ons bewegen. Zodra je dat eenmaal door hebt, ontdek je dat zelfs godloochenaars in China eigenlijk heel gelovige mensen zijn, want ze proberen het lot waar te maken.

Zeker, er zijn magiërs en tovenaars geweest in het verleden. Zelfs in deze tijd zijn er nog wel mensen die - zij het tersluiks - bezweringen uitspreken en dergelijke dingen doen. Maar de tovenaars kan alleen een tovenaars zijn, als het zijn lot is om tovenaars te zijn. Maar als het zijn lot is om de Rode Draak te overwinnen maar onder de Zwarte te vallen of omgekeerd, dan zegt niemand: Hij was een slecht magiër. Neen, het was zijn lot. Het was hem eigenlijk voorbestemd.

Het is een ander geloof van voorbestemming dat we vinden in de islamitische landen waar men zegt: God wil het en dan gebeurt het. Als God het niet wil, dan gebeurt het niet. Voor de Chinees is zijn wezen datgene wat het

betekenis geeft, wat hem maakt tot een persoonlijkheid direct gebonden aan het persoonlijke waarmaken van datgene wat hij in het leven als taak heeft. Dan zegt men: Ze zijn zo fanatiek en vaak zo perfectionistisch. Maar dat vloeit echter voort uit hetgeen ze zijn.

Als je naar bijgeloof kijkt, dan zie je inderdaad de hele wereld is vijandig, juist als je ergens een meerwaardigheidsgevoel hebt. En heus, Chinezen voelen zich toch de meerdere van alle andere volkeren en rassen en dan heb je ook wel het gevoel dat je meerwaardigheid wordt bedreigd. Je bent omringd door vijanden. Dat hebben we gezien bij Hitler, bij Stalin. Dat hebben we in beperkte mate gezien in de wijze van reageren van Winston Churchill. Er zijn ook presidenten van de Ver. Staten geweest, denk maar aan tricky Dicky (Nixon), die ook zo waren. Als je denkt, dat je de top heb bereikt, dan voel je je aan alle kanten belaagd.

In de oudheid was dat belaagd worden iets dat juist van buitenaf kwam, van demonen, van goden. Het was zo erg dat een boer die een zoon kreeg die kleepte als een meisje en hem een meisjesnaam gaf, opdat vooral een benijdende demon geen vloek zou leggen op het kind, het zou laten sterven of misschien zelfs erger nog het in beslag zou nemen. Die traditie vinden we overal wel terug.

De drie namen zijn in bepaalde negerculturen heel gebruikelijk. Je hebt je werkelijke naam, je hebt de naam waarmee je wordt aangesproken en je hebt nog een plechtige naam: de naam waarmee je tegenover de gemeenschap jezelf bewijst en eventueel jezelf aankondigt.

Bij de Chinezen was dat gewoon een kwestie van: wij worden bedreigd. Als er iets gebeurt en je kunt het niet verklaren, dan is dat een goddelijk ingrijpen. Maar God is een Patroon, die kan het zelf niet doen. Dus dan moeten er halfgoden zijn. De draken van de vele Chinese legenden zijn eigenlijk een soort geesten die het ene ogenblik als een monster verschijnen, het volgende ogenblik als een gewoon mens door de straten wandelen. Hun optreden verklaart dan waarom b.v. een rivier ineens is ingedamd of waarom er ineens een overstroming komt. Dat doen de draken. Want als ik zeg, dat ik zelf schuld daaraan heb, dan ben ik onwaardig, dan heb ik geen betekenis meer, ik heb a.h.w. geen naam meer. Maar zeg ik nu: Het is een kracht die dat door een goddelijke weg of een goddelijk Patroon moet doen, dan ben ik zelf niet verantwoordelijk.

Men heeft wel eens gezegd in de koloniale tijd dat Chinezen eigenlijk zoveel dingen laten vervallen en verwaarlozen. Dat er aan de ene kant de grootste zorgvuldigheid, kunstzinnigheid en weelde bestond en aan de andere kant een soort luiheid en ook een zekere angst die onverklaarbaar waren. Maar men begreep niet wat de ziel van het volk was.

Kijk, de mooie dingen die je doet zijn deel van je wezen, daarmee bewijs je dat je bent wat je bent. Maar als iets zijn betekenis verliest, als het niet helemaal bij je lot hoort, dan heb je er ook niets mee te maken. Zelfs de familieband die op het ogenblik nog heel sterk bestaat in China ondanks alles en de bloksbanden (de burenbanden, de gemeenschapsbanden) die vloeien ook weer voort uit het gevoel: ik ben hier geplaatst; ik hoor erbij.

De moderne communistische Partij heeft zich dat ten nutte gemaakt, want als je iemand ergens plaatst, dan is dat zijn lot; dan hoort hij erbij. Daardoor is hij, als hij maar probeert bij de gemeenschap te passen niet de vreemdeling, maar a.h.w. een welkome gast die wordt tot een welkom deel van een soort familie. Mao begreep dat heel goed en probeerde dat over te dragen aan de Partij o.a. door zijn bevelen aan studenten^{ten} geleerden, bureaucraten en dergelijken om eens in de zoveel tijd een periode op het land te werken. Want daar speelde die saamhorigheid een heel grote rol. Je moest leren je in een ritme in te passen van de eenvoudige gemeenschap (de fa-

milie). Als je dat doet en je zegt: Dat is de Partij die het doet; dan maak je niet alleen de Partij in de ogen van de mensen tot een vertegenwoordiger van het eeuwige Patroon (van de Godheid), maar je maakt gelijktijdig de actie tot iets waarmee de mens zich verbonden voelt. Want als je regelmatig werkt in een gemeenschap, dan ben je ook deel van de familie, van de gemeenschap. Het zijn dergelijke sterke banden die meer dan belijdenissen uitdrukken hoe in China de godsbeleving is.

God is datgene wat bepaalt wat bij je hoort. Wat bij je hoort is je taak, daar ben je aan gebonden met handen en voeten bij wijze van spreken. Maar datgene wat niet bij je hoort dat kun je dan onverschillig laten, want dat is niet je taak.

Als je zegt: Ik zorg voor mijn eigen familie en ik zorg dat die het goed heeft. Als een andere familie daarnaast verhongert, dan vind ik het jammer voor hen. Dan zegt de westerling, de christen: Hoe kun je dat doen. Dat is toch het lot. Je kunt daar toch niet gaan ingrijpen. Misschien ontstaat er een situatie waardoor ik moet ingrijpen. Dat is dan mijn lot. Dat is ook geen verdienste tegenover de ander. Het is iets wat vanzelf spreekt; iets wat hoort.

Nu ik dit allemaal zo heb gezegd, moeten we toch eens gaan filosoferen of dat misschien juist is.

Wij hebben God in heel wat verschillende gedaanten ontmoet zo langzamerhand. Het is eigenlijk allemaal God in Frankrijk. Overal is een vreemde macht die albepalend is, maar die ook alles naar zich toetrekt. Je zou kunnen zeggen: Het onbegrepene leeft overal als God in Frankrijk. Want als ik niet geloof in een gepersonifieerde God, maar ik geloof in een soort wetmatigheid een patroon waarvan ik deel uitmaak, dan ben ik niet meer geneigd om even de zaken omver te werpen of om het anders te doen. Dan wacht ik eenvoudig af totdat ik word gedwongen iets te doen.

Natuurlijk zijn er Chinezen die verwesterd zijn. Als we denken aan de Grote Revolutie, dan zien we onmiddellijk heel veel mensen die uitwijken voornamelijk naar Hong Kong, later naar een Japans eiland en ook een aantal mensen die probeert uit te wijken naar de Ver. Staten en andere landen. Maar dat waren eigenlijk mensen die losgeslagen waren. Ze waren terecht gekomen in allerlei westerse ondernemingen. Zij hadden b.v. gezien hoe een oliemaatschappij niet alleen lampen voor China probeerde aan te dragen, maar gelijktijdig wapens verkocht aan elke generaal die een bepaald gebied tijdelijk wilde beheersen of een rooftocht wilde ondernemen. Zij waren daarbij betrokken. Hun leven was een leven waarin omkoperij (in China normaal) niet meer een kwestie was van: Dat is mijn status. Ik moet wel een fooi vragen, want dat hoort bij dat wat ik ben. Het was een kwestie geworden van stelen wat je kunt. Die mensen zijn ook weggegaan.

God als een Patroon zegt aan de ene kant: een absolute voorbestemming. Aan de andere kant zegt het: je hebt geen verdienste, je hebt ook geen schuld. Dat geen schuld hebben is onvoorstelbaar voor de westerling, Een rover, die uit armoede de bergen in trekt, zegt niet: Ik ben een rover. Neen, hij zegt gewoon: Ik ben de bergen ingegaan. Waarom? Het was mijn lot. Ik kon mijzelf niet op een andere manier waarmaken dus ben ik naar de bergen gegaan. Nu overval ik anderen, zou je erbij kunnen zeggen. Als hij wordt gepakt en wordt veroordeeld, dan zegt hij ook niet: Wat een ongeluk, wat ben ik dwaas geweest. Dan zegt hij: Het was mijn lot. En hij buigt heel gehoorzaam zijn nek als hij moet worden onthoofd. Onvoorstelbaar eigenlijk.

In die houding zit veel dat wij in de geest niet helemaal acceptabel vinden. Aan de andere kant heeft het heel veel facetten waar men ook in de westerse wereld ook eens over zou moeten nadenken.

Kijken we naar China, dan zeggen we: Wij hebben vaak geluk, maar het is deel van het Patroon. Wij danken dit aan de eerbiedwaardigheid van onze voorouders.

Als wij het zouden moeten zeggen, dan zouden we dat voor het westen moeten vertalen met: Ik heb misschien veel geluk in dit leven, maar dat heb ik te danken aan mijn voorgaande levens. Ik ben mijn eigen nakomelingen. Ik heb datgene gevormd waaruit ik nu ben voortgekomen en dat met hinderpalen, met straffen, maar ook met beloningen. Ik heb alleen maar waargemaakt wat ik in het verleden zelf al ben geweest.

Als we dan verder denken, dan zien we hoe de mensen eigenlijk fanatiek bezig zijn met hun God. Dat is niet hun God; dat is hun beeld van God. Het wonderlijke is, dat de Chinees in wezen veel toleranter is. Hij zegt niet: Dat is onwaar, of dat is waar. Hij zal misschien zeggen: Een katholiek moet eerst deel zijn van de gemeenschap en dan mag hij katholiek zijn. Maar hij zal niet zeggen katholicisme of christendom is onzin. Hij zal alleen zeggen: Het is niet mijn traditie. Hij vecht niet voor een bepaald beeld, want dat is toch al bepaald.

Een dichter-wijsgeer zegt op een gegeven ogenblik nadat hij de liefde, de bloesem en de wijn heeft bezongen: "Als ik zing als een nachtegaal, zo is dat omdat ik als nachtegaal geboren ben."

Hij zegt niet: dit ben ik. Ik kan iets wat een ander niet kan. Maar dat is mijn lot. Dan zegt hij er iets heel vreemds achteraan. Het is een van de gedichten van deze dichter die overigens het minst worden geciteerd:

"De kracht, die is en mij bepaalt, straalt door mij heen. Maar vormen geef ik zelf alleen aan dat wat in mij reeds bestaat."

Dat zou men in het westen ook eens moeten onthouden.

Je kunt de geschiedenis niet boetseren, ook al wordt het voortdurend geprobeerd. Je kunt het leven niet zonder meer veranderen, ook al zijn er heel veel mensen die dat erg prettig zouden vinden als dat een keer zou gaan. Het enige dat je kunt doen, is datgene wat je bent met al je kwaliteiten en mogelijkheden zo volledig mogelijk leven, waarmaken en kenbaar maken. En dan geldt wat een filosoof, een volgeling van Confucius een keer heeft gezegd: "Ik, die ben gegaan tot het uiterste van wat ik beseft, ik maak slechts waar wat in mij is uit dat wat werkelijk bestaat."

Als je dat goed begrijpt, dan word je duidelijk dat de God waar het over gaat helemaal niet een persoonlijke God is; een God met gelijk en ongelijk. God is licht en schaduw gelijktijdig. God is het goede en God is het kwade. God is de ambtenaar die de wet handhaaft en de rover die haar overtreedt. God is beide partijen als twee generaals die elkaar bevechten. God is in alle dingen. Maar God heeft een Patroon en dat kennen wij niet. In ons is een stukje van dat Patroon verankerd en dat maken we waar.

Voor het westen zit daar te weinig vrijheid van wil in. Wij zijn toch vrij. God heeft ons een vrije wil gegeven. Ja, dat is allemaal heel mooi. Je kunt willen wat je wilt, maar je kunt het niet waarmaken.

De Chinees is nuchter. Hij zegt: "In dromen vlucht ik, wanneer ik vrees mijzelf te zijn. Maar wanneer ik mijzelf ben, dan handel ik mijzelf; dan maak ik mijzelf waar."

Hij is nuchter, praktisch, een beetje laag bij de grond vaak, zeker in de ogen van de westerling. Zijn vrije wil is juist de wil om waar te maken wat hij beseft te zijn. Zijn droom is niets anders dan zijn poging om dat voor zichzelf aanvaardbaar te maken en gelijktijdig iets voor zich te beseffen van al datgene waardoor hij juist moet zijn, moet doen wat hij nu is, wat hij nu doet.

Misschien vindt u het vreemd dat ik aan dit deel een onderwerp wijd. En toch, wij die leven zijn beperkt in onze mogelijkheden. O, wij hebben mo-

gelijkheden, natuurlijk. En aangezien wij niet leven in een maatschappij waarin onze plaats door geboorte in een bepaalde gemeenschap, in een bepaald dorp helemaal wordt vastgelegd, hebben we een zekere vrijheid van wil. Maar wij kunnen alleen waarlijk onszelf aanvaarden, indien al wat we zijn en al wat we doen strookt met hetgeen wij innerlijk beseffen te zijn. Als je dat verloochent, dan kom je tot de meest krankzinnige dingen.

Er is iemand geweest die heeft gezegd: Het is wonderlijk dat de prostitutie de wereld uit is in Rood-China. Nu is dat niet honderd procent waar, maar het is grotendeels waar. Waarom? Een vrouw, die beseft wat zij is en wat zij dus moet waarmaken binnen de groep waartoe zij behoort, die zal zich niet eenvoudig neerleggen bij het zich door anderen laten leven, door alleen maar te beantwoorden aan de eisen van anderen. Je kunt niet alleen maar doen wat een ander wil, je moet doen wat jij bent. Daardoor krijgt het leven een heel andere inhoud, een heel andere betekenis.

Als je handel drijft, dan moet je natuurlijk handel drijven. Als ik iemand van onze Orde mag citeren: 'dat je als handelaar al datgene steelt wat een gek meer wil geven dan het jou waard is.' Maar zelfs daarin moet je rechtlijnig zijn.

Het is heel gek, een Chinees die een onderlinge afspraak maakt, houdt zich daaraan alsof het een geschreven contract is. Hij zal zich niet eens afvragen of hij daar onderuit kan. Dat is eenmaal zo gezegd, zo gedaan, dat ligt vast. Als dat verlies betekent, dan is het beter om goederen te verliezen dan je gezicht te verliezen. Met andere woorden: datgene wat je innerlijk weet te zijn te verloochenen.

Is het eigenlijk niet een vaeg teken dat je in het westen alles zwart op wit moet zetten en dan bij voorkeur nog in drie-, zes- of twaalfvoud voordat iets betekenis heeft. Dat je alles moet ondertekenen en bevestigen, a.h.w. beëdiggen ook nog voordat het geldig is. Dat komt gewoon omdat de mensen niet geloven in datgene wat ze zijn; dat ze niet geloven in een werkelijke relatie met de wereld om zich heen; dat ze geen begrip hebben voor hun eigen samenstelling waarin licht en donker evengoed samenspelen als in de hele kosmos. Wat erger is, er zijn heel veel mensen in de westerse wereld die niet eens begrijpen dat wit zijn betekenis verliest als er geen zwart is en omgekeerd. Zwart en wit is ons wezen. Wij zijn niet allemaal of man of vrouw.

Wij zijn een evenwicht van mannelijke en vrouwelijke zaken of wij het toegeven of niet. Pas als wij dat accepteren, kunnen we waarlijk leven naar datgene wat we zijn. Als wij één deel onderdrukken, dan is het duidelijk dat het andere deel een ongelooflijke aandacht krijgt en dat we ons dan ontevreden voelen en ongelukkig, miskent misschien en proberen dat te compenseren door ons ten koste van alles aan anderen vast te klampen. Terwijl een terugkeer naar die donkere of andere zijde van ons wezen misschien voor ons de mogelijkheid zou scheppen om werkelijk onszelf te zijn.

God is maar de naam voor het Onbekende. Hoe vaak is dat al niet gezegd. Maar God als een Patroon waarbinnen we leven is toch ook wel aantrekkelijk. Geen bevelende God. Geen straffende God, maar eenvoudig een noodzaak om te beantwoorden aan die God; iets waar we ons niet aan kunnen onttrekken.

In China kan God vele namen hebben. Hij Kan Xiau Ping heten, hij kan Mao heten of welke grootheid u op het ogenblik maar voor ogen zweeft. Maar alleen omdat de wet, om niet te zeggen de doolhof van de werkelijkheid, bepaalt dat wij op dat ogenblik geleid zullen worden door deze kracht, want dit is onze weg. Dan komt er een punt waarop wij moeten afslaan. Dan zal er een andere kracht zijn die ons verder leidt. Juist door zo te vertrouwen op

de zinrijkheid van alle dingen, de verbondenheid van je eigen wezen met de godheid, kun je ook aanvaarden dat er zoveel tegenstellingen, zoveel verschillen zijn, kun je je bezighouden met het heden zonder voortdurend aan de toekomst en aan het verleden te denken.

China heeft eigenlijk geen God. Tenminste dat zeggen vaak de missionarissen die daar een tijd hebben gewerkt. Ik denk, dat China God leeft. Is het niet beter om de kracht die je voortbrengt te leven dan haar nederig te erkennen en alles te doen om aan haar werkelijke wil te ontkomen?

Tao, de wet van al wat geschreven staat. De wet van een lot dat zo vaststaat dat het schijnbare toeval van gulden roeden, stengels of zelfs munten je kan wijzen hoe het lot voor jou is. Is dat niet een zeker voordeel? Het gaat niet om de prognose. Het gaat om de erkenning van wat je moet zijn. Het gaat niet om een antwoord op vragen. Het gaat om een antwoord op je persoonlijkheid.

Een groot gedeelte van de Chinese wichelsystemen, inclusief de horoscopie en wat daar verder bij is, is niet te herleiden tot een poging om de toekomst te kennen of zelfs te veranderen, maar komt voort uit de behoefte om te weten wat je bent. En als je deel bent van God en dat geloven we werkelijk, hoe kun je God kennen als je jezelf niet leert kennen?

Hoe kun je de wetten van de schepping begrijpen, als je niet eerst beantwoordt aan de wetmatigheden die je eigen bestaan regeren? Natuurlijk, je kunt uitwijken naar allerlei vreemde begrippen en woorden. Je kunt elke andere filosofie omhelsen en zeggen: Daar ligt de waarheid. Maar als je daar zelf geen deel van bent, als dit niet in alle aspecten in je leeft maar dat voor jou betekent het licht, dat moet compenseren dat je tekort schiet, dan ben je weg van de werkelijkheid, dan vlucht je weg van God.

Het is gemakkelijk genoeg om onder te duiken in de een of andere gemeenschap en te zeggen: Hier vind ik mijn waarheid. Maar als je zelf de waarheid niet bent, hoe kun je dan de waarheid vinden? Zeker, een typisch Chinese denkwijze. Zou het niet goed zijn als het ook in een wereld van Christenen werd toegepast? Dat men niet moet zeggen: Ik moet vooruit denken. God wil dit wel, maar dat kan ik in een 10-jarenplan doen. Maar gewoon je af te vragen: Wat ben ik? Het is de God in mij die mij maakt tot wat ik ben. Het is het hele proces van mijn leven dat mij maakt tot wat ik ben. Hoe kan ik vandaag daaraan beantwoorden? Ik denk, dat dan het christendom anders zou zijn. Ik denk, dat een hele hoop filosofieën, godsontkenningen en wat dies meer zij zouden verdwijnen, omdat ze niet belangrijk zijn.

In het westen zijn het de vele woorden die de gedreven en niet beheerste daden moeten verantwoorden, verklaren en zinrijk maken. In China was het de daad, die de sleutel vormt tot het woord waarin men zichzelf herkent. Ik meen, dat het de moeite waard is juist op deze basis ook eens kennis te maken niet alleen met de verschillende Chinese systemen vooral zoals ze door westerlingen worden uitgelegd, maar ook met de eenvoudige volksverhalen waarin u deze mentaliteit tegenkomt. Ja, zelfs de sprookjes en legenden van China die u steeds weer zeggen: Er is buiten mij een noodlot dat mij beperkt en bepaalt, maar ik ben mijzelf ondanks het noodlot. Ik ben mijzelf in evenwichtigheid juist omdat ik mijzelf ben en niet mij bezighoud met het lot, maar met het waarmaken van mijn wezen.

Ik denk, dat dit een lering kan zijn voor de gehele westerse wereld. En dat het u zeker niet zal afbrengen van kapitalisme, status of meer particulier kapitalisme, maar het zal u duidelijk maken dat u met woorden uw daden niet kunt veranderen, omdat u uw daden maar in beperkte mate beheerst. Het beseffen van uw daden kan u voeren tot het beseffen van uw wezen.

Dan komen we aan een zeer oude zang, die overigens uit Birma stamt, die zegt: "Wanneer ik al gezien heb al heb beleefd en al bestreden, dan keer ik tot mijzelf. En in mijzelf eerst kan ik treden in een rijk van rijkdom,

een rijk van vrede, in een rijk waarin het zijn verdwijnt en toch zichzelf schijnt te zijn nu zonder grens."

Dat is een denkwijze die voor heel veel mensen verschrikkelijk is. Zij verdienen liever de hemel en de snobs liever de hel dan een cyclus door te maken van leven en sterven, dan op te gaan in iets wat ze niet kunnen begrijpen. Ja, een bestaan te voeren dat voor hen geen bestaan meer is, omdat ze de uiting van zichzelf schijnbaar verliezen. Het is een denkwijze die mij zeer aantrekt. Het is een denkwijze die misschien nog duidelijker wordt neergeschreven als we denken aan een geschiedschrijver en filosoof in de tijd van Mantsjoes, de latere keizers, die schreef:

"Ik eer het kleed maar niet de mens. De mens erken ik. En zo ik hem erken, is hij met mij verbonden. Maar eren doe ik slechts het kleed. Want licht en duister hebben beide zin. Daar waar het kwade leeft, dekt het het goede. Daar waar het goede woekert daar sterft het kwaad niet uit. Beide zijn de werkelijkheid in mij, in elkeen. Zo ik het in anderen erken, ik ben zijn vriend, omdat ik zelf zo ben. Maar eren doe ik slechts het kleed."

Met andere woorden: uiterlijkheden, positie en rang is iets dat goddelijk is en dat blijft hetzelfde of je nu bedelaar bent of keizer. Het kleed is datgene wat uw functie is. Ik eer de functie, want ze is deel van de totaliteit. Maar een mens kan ik niet eren. Ik kan hem slechts erkennen. Ik kan zijn vriend zijn. En dan moet ik in die mens hetzelfde terugvinden dat in mij leeft: licht en duister.

Misschien de moeite waard om daar eens over na te denken. Verering heeft geen zin. Slechts erkenning van een functie. Alleen, menselijk erkennen is slechts daar mogelijk waar je in een ander licht en duister terugvindt zoals ze in jezelf bestaan.

Als dit de wijsheden zijn van China, dan zien we hoe God in China is geworden tot een levenspatroon waarin het streven van de mens alleen maar de bevestiging is van datgene wat hij zelf is geworden door de krachten, door de wetten die hem te allen tijde zullen beheersen.

x De vriendelijkheid van de Chinees is verloren gegaan .....

- Ze is veranderd. De vriendelijkheid van vroeger was het masker waardoor de maatschappelijke verhouding in feite toch werd gekarakteriseerd. In de moderne tijd wordt ze door de verdienste voor de gemeenschap bepaald. Dan behoeft je dus niet vriendelijk te zijn tegen iemand zolang je zijn verdienste erkent. Het is dus een andere vorm van hetzelfde.

De vriendelijkheid van China was geen vriendelijkheid vanuit het hart. Het was een vriendelijkheid vanuit de ik-beleving, de sociale beleving. Nu is de sociale beleving een andere geworden en de vriendelijkheid heeft nu de functie gekregen van prestige voor allen. Als u daarmee rekening houdt, dan zult u hetzelfde nog altijd terugvinden dat er altijd is geweest.

Ik hoop, dat u hetgeen ik heb gezegd toch eens wilt overdenken al is het alleen maar om te begrijpen dat in andere volken God schijnbaar anders is, maar dat in alle zijn dezelfde wetten werken.

-:-

DE DUIVEL.

Ongeacht het opzien dat het hier en daar heeft gebarst toen ik de vorige keer over God sprak, zou ik het nu over de duivel willen hebben.

Om de duivel maar direct bij de horens te pakken: de duivel is een afgekeurde godheid. Het is namelijk Pan die uit zijn Arcadia is verdwenen en die daarom is terecht gekomen in de onderwereld die al van ouds de verblijfplaats was van alle zielen die het slecht hadden. Ik weet waarom, want als je tegenwoordig naar de sterren gaat, dan kun je ook exploderen. Maar goed, de duivel dus.

Wat is de duivel? Is hij de personificatie van alle kwaad? Dat weet ik nog zo net niet. Hij is een gevallen engel. Ik heb in mijn tijd gewone vrouwen gekend die toch allesbehalve duivels waren. Dus eigenlijk is de duivel een engel. Maar als de duivel een engel is, dan hoort hij vlak bij God thuis. Waarom maken wij er dan een duivel van? Waarom maken wij er iets kwaads uit? Dat is heel eenvoudig. De mensheid heeft iemand nodig die ze de schuld kan geven van al datgene wat ze zelf verkeerd doet. Aangezien de god Pan toch al horentjes had en deze als vertegenwoordiger van de natuurlijke drang van de mens de kerk niet zeer welgevallig was, heeft men dus een engel Gods genomen en hem Pans horens opgezet. Waar Pan horendol van werd en waar de engel waarschijnlijk niet blij van is geworden, maar waarmee in ieder geval het dualisme in het geloof kon worden gehandhaafd.

Dan vraag ik mij verder af: Waarom zit de duivel in de hel? Wat is de hel? Als ik kijk naar de landen waar het redelijk warm is, daar is het in de hel doodgewoon heet. Maar gaan we naar de noordelijke volkeren waar een beetje warmte maar al te welkom is, dan is het juist de diepvrieskast waarin zielen lijden onder een voortdurende eindeloze onderkoeling.

Gaan we kijken naar de situatie zoals die christelijk is gegroeid, dan ga je de ladder maar op, eventueel de jacobsladder. Waarschijnlijk omdat jacobsladders met baggermolens toch in de mode zijn en de zielen zo gemakkelijk naar boven komen. In het modernste denken is het een soort lift. Je stapt in, er staat een liftbediende en dan hoop je dat hij naar boven roept: 1e étage: aankomende zaligen; 2e étage: de zaligen; 3e étages: de heiligen. Als je pech hebt, dan ga je naar beneden. 1e stop: vagevuur; 2e stop: 1e hel, 2e hel, 3e hel, 7e hel. Belzebub zelf. Een warenhuis van hiernamaals mogelijkheden. En als je het goed bekijkt, zo onzinnig als maar wat.

Dan denk ik: waarom praten we zoveel over de hel? Waarschijnlijk omdat je een mens gemakkelijker regeert met zijn angsten dan door een beroep te doen op zijn deugden. Als je maar voldoende angst schept, dan kun je de mens elke richting uitdrijven die je wilt. De mensen zijn verliefd op hun angsten. Ik weet wel, dat u dat natuurlijk niet helemaal beseft.

U moet eens gaan kijken op de kermis. Daar laten mensen zich tegen betaling mangelen op een manier die vroeger marteling zou worden genoemd. Ze worden in achtbanen de ruimte ingeslingerd, komen lichtgroen naar beneden en vertellen dat ze plezier hebben gehad. Ze laten zich rondslingeren in bovenmaatse centrifuges totdat de honig (nu ja, honig) eruit spuit. En dat noemen ze plezier.

Kijk naar uw vermaak. Als u naar de televisie kijkt, dan is elk stuk dat veel aandacht krijgt, bezaaid met doden. Van martelingen wil ik maar

niet spreken. Bovendien hebben we nog een genre waar u kunt genieten van uw angst voor weerwolven, vampiers, zombi's en wat er verder nog voor bovennatuurlijke fantasieën van bedreigelijke aard bestaat. Waarom? Omdat u verliefd bent op uw angst. Zo vreemd als het moge klinken, als het werkelijk goed is, dan verveelt u zich kapot.

Waarom denken de mensen nu niet even na? Als je de mensen, die voortdurend leven met hun angsten voor de hel in de hemel zet, dan hebben ze niets meer om voor te leven. Dan hadden ze net zo goed helemaal weg kunnen zijn. Als je ze in de hel brengt, nu ja, dan kunnen ze zich in ieder geval op de borst kloppen en zeggen: Zie ja wel dat ik altijd gelijk heb gehad. Want menige prediker schijnt in de hel bijzonder goed thuis te zijn, terwijl de liefde Gods als een vage zweem boven zijn verstandelijk en woordelijk vermogen uitblinkt.

Wat moeten wij ons voorstellen van de hel? Misschien dat Sartre nog de beste regels daarover heeft gezegd: L'Infer c'est vous. De hel dat zijn we zelf. Want als wij leven met onze angsten, we zijn er zo verliefd op, dan maken wij ze waar.

Een leven waarin je voortdurend bang bent om iets verkeerd te doen is geestelijk gezien nog erger dan teveel krab, kreeft of oesters eten zodat je maag zich uit in een aantal droombeelden die meer dan misse-lijk makend zijn. Als je voortdurend bezig bent met wat verkeerd is, dan leeft dat verkeerd in jou en maak je het ook waar. Daarom denk ik dat elke hel, die je je maar kunt voorstellen, bestaat.

Ergens in de diepte zit de ijsheks te wachten op het ogenblik, dat de krachten van de onderwereld en de reuzen zullen uittrekken om de goden, de Asen, te bestrijden. Een hel van koude. Waarom niet. Is verlatenheid niet als een kilte? Misschien als je bang bent voor alle dingen en je alles afwijst dat je dan werkelijk in een hel leeft. De kille eenzaamheid en de stilte die je steeds confronteren met alles wat je zelf bent, die jou geen ogenblik de kans geeft om ook maar even je aandacht op wat anders te richten. Dat lijkt mij de koude hel van het noorden te zijn.

Laten we dan ook eens denken aan de Brug van de islâm, dat is ook zo iets moois. Er ligt namelijk een brug en daar moet je overheen. Onder de brug ligt de hel en aan de andere kant ligt het paradijs. Dat lijkt mij ontzettend gezellig vooral voor degenen die van een stevige slok hebben gehouden in het leven. Die kunnen over een brug zo smal als de kling van een zwaard niet heen komen. En alsof dat nog niet genoeg is, de duivel heeft een luchtmacht. Want er stijgen uit de hel gevleugelde duivelen op die proberen je van de brug af te laten vallen. Het is waarschijnlijk het Verre Oosten dat ook meespreekt: Wil je het paradijs, kom over de brug! Dat kun je in Caïro ook nog wel eens horen. Het paradijs is dan over het algemeen niet zo paradijslijk. Als je goed over de brug komt, dan kun je naar de oevers gaan. Denk maar even na.

Dan vind ik de christelijke hel daarbij eigenlijk maar een beetje armzalig. Je komt in de christelijke hel en dan wandel je over gloeiende kolen, tussen laaiende vlammen. Dan komt er een duivel, die steekt je aan zijn drievork. Misschien dat ze modern zijn en dat ze nu een elektrische spit hebben en die draaien ze automatisch. Vroeger stond er nog een duivel te zwengelen. Werkverschaffing. Wat moeten we met zoiets eigenlijk beginnen?

Wij gaan een klein eindje terug in de tijd. Er is een enorme duivel. Hij doet niets anders dan zielen vreten, maar ze blijven leven dus komen ze er onder de grond weer uit. Het lijkt mij geen lollige ervaring. Het is in ieder geval duidelijk dat de verdoemden na een dergelijke behandeling er een beetje ongezond uitzien.

Hoe kom je aan die denkbeelden? Behemoth, het beest dat vreet. Het is eigenlijk de god Baäl. Maar god Baäl baalde van het christendom. Hij is naar de hel gegaan en daar is hij Behemoth geworden. Dat zijn die oude overleveringen van alle offers die werden gebracht.

De christenen hebben natuurlijk ook wel wat uitgevonden: het jodisme. Dat is Jezus, de zondebok, die draagt de schuld de woestijn in. Maar ook om in de hemel te komen. Maar als je de hemel niet in jezelf hebt, hoe kun je dan erin komen? Daarom denk ik, dat de meeste mensen lang moeten wachten tot ze in de hemel komen. Dan kun je wel zeggen: In het huis Gods zijn vele woningen. Dank je de donder.

Ga eens naar een grote stad kijken. Kijk b.v. naar Den Haag. Villa's, paleizen, krotten, middenstandswoningen, de baajes, dat zit er allemaal in. Dan kun je zeggen: Den Haag heeft vele woningen. Het ligt er maar aan waar je terecht komt in het Oranje hotel of in het Kurhaus. Als je je dat gaat realiseren, zeg je: Is het dan niet wat ik zelf ben? Ik geloof, dat het hele leven van de mens is gebaseerd op angst maar ook op begeerte.

Wat is begeerte? Begeerte is angst dat je iets niet zult krijgen, anders behoefde je het niet te begeren, dan had je het al. Dus als je maar steeds bezig bent met te verwerpen, te zeggen: dit niet, dat niet, dan leef je eigenlijk in de hel. Dan heb je de hel in jezelf.

De hel is; haast hebben om ergens te komen en dan ontdekken dat je op een rotonde zit waar alle wegen die daarop uitkomen een verbodsschildje hebben: éénrichtingsverkeer. Je blijft als een molentje rondtollen; je kunt niet verder komen. Dan moet je gewoon de moed hebben te zeggen: Als ik er zo niet kan uitkomen, rijd ik desnoods tegen het verkeer in voorzichtig, maar ik ga die kant uit. En dan kom je eruit.

Uit de hel kom je pas op het ogenblik dat je zegt: Ik heb geen zin meer om bang te zijn. De verwerping van de angst is eigenlijk de verwerping van de duivel als demon. Dan maken we de duivel weer een engel. Dan maken we van de hel gewoon weer een onderafdeling van de hemel; wat ze feitelijk is.

Alle mensen hebben zo hun eigen visie. Ik vind het natuurlijk heel mooi als iemand zegt: Als je doodgaat, dan kom je in de wachtkamer, dan ga je door de hel heen, dan kom je in de hemel terecht en dan word je weer geboren. Het zit nog dicht bij de waarheid ook. Maar ze spreken over een eeuwige hel. De mensen denken: de hel is eeuwig, dus wie erin komt zit er eeuwig in. Dat denkt u maar.

Dan zeggen ze: Er is eeuwig geweest en geklaagd. Natuurlijk, want er zit altijd wel iemand in. Het wil niet zeggen dat hij erin blijft zitten. Dus laten we dat eens even afschaffen.

Omdat de hel een toestand is die in ons bestaat, bestaat ze niet eeuwig, want wij kunnen veranderen. Wij kunnen bewust worden. Een hel is datgene wat wij voor onszelf scheppen, waaronder wij zelf lijden door ons onvermogen onze andere kanten te beseffen en waaruit wij ons kunnen bevrijden zodra wij weten dat de hel een denkbeeld is waarbij de werkelijkheid van ons bestaan eigenlijk in het niet valt zolang wij het denkbeeld aanhangen, maar waar in ons bestaan het denkbeeld overwint zodra wij uitgaan van ons bestaan. En dan kan het zijn dat je weer wordt geboren.

Reïncarnatie waar zoveel mensen bang voor zijn, dat is eigenlijk niets anders dan op herhalingsoefening gaan. U heeft het niet goed gedaan. Als u terugkomt en u bent gereïncarneerd dan bent u in de klas van het stoffelijk leven blijven zitten. Dat schijnt in de mode te zijn. Er zijn mensen geweest die kwamen zeggen: U zegt dat nu wel, maar ik ben al 360 keer gereïncarneerd. Een vriend van mij heeft dat letterlijk meegemaakt hier in Den Haag. Ik zal het erbij zeggen. Hij keek toen heel meewarig de betreffende persoon aan en zei: Bent u dan nog niet verder gekomen?

Wij moeten loskomen van die dingen. De duivel is gewoon de zondebok die we zoeken, omdat we onze eigen dwaasheid niet willen erkennen. Maar als we willen erkennen wat onze eigen fouten zijn, wat ons eigen wezen is, dan is er geen duivel meer.

De waarheid is het licht. De waarheid is licht en schaduw samengevoegd tot een beeld waarvan we eindelijk kunnen begrijpen wat wij zijn en wat het bestaan betekent. Het is natuurlijk aan de ene kant zielig als je zo denkt, want als je werkelijk gelooft in de diepere regionen en je zegt tegen iemand: Loop naar de hel! en hij loopt weg, dan heb je toch verwachtingen. Dan denk je: misschien komt hij daar wel terecht. Als iemand zijn eigen hel is, dan kun je niemand naar de hel wensen, want hij is het of hij is het niet. Jammer.

Aan de andere kant, als je erkent dat er geen hel bestaat, wat is er dan wel? Als ik zeg dat er geen duivel is, wat is er dan wel? Het is heel leuk om de zaak af te breken, maar je moet er toch wat tegenover stellen. Ik ben niet als sommige bouwondernemers dat ik goede oude huizen afbreek en daarvoor moderne krotten in de plaats zet. Dan denk ik altijd: wat een geluk da je er niet meer in zit.

Wanneer de hel in onszelf is, dan moeten wij eigenlijk ook zeggen: De wereld is in onszelf. Het bestaan is datgene wat wij ervan maken door de manier waarop wij daarnaar kijken. Dan is het duidelijk, dat er heel wat werelden zijn: lichte en duistere. En wat is de duivel? Misschien is de duivel degene met wie wij harmonisch zijn. Want wij liggen op hetzelfde niveau. Wij hebben dezelfde ervaringen en wij delen ze, maar wij vinden die ervaringen niet leuk, dus moet de ander wel het demonische zijn, dat ons beheerst. Dat is helemaal niet waar, maar wij moeten het zeggen.

Er zijn heel veel duistere werelden. Ik weet het, want ik zit af en toe ook in de afhaaldienst. Dat is nu het verschil. Wij zijn dus een soort Salvation Army die met bom bom en tra tra proberen duidelijk te maken: ik ben net zo gek geweest als jij, maar ik heb er geen last van, dus behoeft jij er ook geen last van te hebben.

Wij hebben natuurlijk ook de anderen kant: de vuilophaaldienst. Jij zegt: Je ziet jezelf als een stuk afval, dus kom maar mee, we zullen je even naar de vuilgoedverbranding brengen.

Harmonieën zijn bepalend. Maar als er zoveel werelden zijn gebonden aan hetgeen wij zelf beleven en denken, dan moeten wij ons niet laten beheersen door onze wereld; niet geestelijk en niet anderszins. Op het ogenblik DAT wij uitgaan van wat wij nu kunnen beleven als goed, als harmonisch, komen wij vanzelf in een wereld terecht die voor ons hemel is. Zolang wij aannemen dat wij wel goed en harmonisch zijn, maar dat het niet echt rond ons bestaat, zitten we in de hel. Het slechte dat we denken, wordt onze wereld.

En die arme duivel dan? Ik kan begrijpen dat ze Pan hebben uitgebannen. Pan was de vorst van de Saters. Hij had bokkepoten, de jonkheer met de paardevoet. Daar zitten we dan met zo'n oude heidense godheid. Waarom is hij zo verwerpelijk? Wel, om de doodeenvoudige reden dat hij voortdurend achter herderinnen aanzat. Die god maakte overuren. Dat hij een god was kun je begrijpen anders had hij al die herderinnen niet aangekund. Hij was gewoon het voorbeeld van de natuur. Hij was de vertegenwoordiger van de kracht van de natuur. Hij was niet alleen maar de jager op herderinnen. Hij was ook de groeikracht van het bos. Hij was de geboorte, de vruchtbaarheid, de ondergang van de dieren zoals dat samenhangt met de natuur.

Als je de natuur moet aanvaarden, dan zit je met de moeilijkheid dat het niet past bij ons beeld van wat goed is en moet het dus wel kwaad zijn. Als het dan kwaad is en het loopt op bokkepoten, het heeft horentjes dan is het de duivel. Wij hebben ook eens geleerd dat er een zekere Lucifer naar beneden is gevallen. Dus is het Lucifer. Arme Pan heeft zijn naam ook

nog moeten prijsgeven. Je kunt gewoon zeggen: ze hebben van de duivel een Pan gemaakt of van Pan een duivel, dat kunt u zelf uitzoeken. Waarom? Omdat wij niet willen erkennen wat wij zijn.

Wij zijn mens. Een mens is meer dan een dier. Inderdaad, mensen kunnen zich veel beestachtiger gedragen. Volledig waar. Mensen kunnen zich ook veel beter gedragen. De mens beoordeelt het dier vanuit zijn standpunt. Hij weet niet hoe het dier in zijn eigen denkwereld en mogelijkheden leeft.

Men zegt: De mier is ijverig. Een mier is ook niet ijverig. Maar ze lijkt ijverig omdat er zoveel mieren zijn die werken dat het niet opvalt dat er een hele hoop zijn die niets doen.

Men zegt: Een krekkel is een muzikant. Altijd maar dansen. Dat beest heeft nu eenmaal springpoten. Hij speelt ook geen viool, maar hij zit alleen maar over die achterpoten te raspen alsof hij zeggen wil: hier is een mannetje dat een vrouwtje nodig heeft.

Als we niet willen weten dat we dierlijk zijn met alle kwaliteiten van het goede en het kwade, hoe kunnen wij dan ooit onze geestelijke kwaliteiten ontwikkelen? Ontwikkelen wij onze kwaliteiten niet door iets anders te zijn dan we zijn, maar door zo harmonisch en zo volledig mogelijk te zijn wat we zijn, dan zijn we inderdaad ook nog onze eigen duivel.

Ik zie dat al. De priester die daar rondloopt met goddelijke kracht geladen en onder de gordel met dierlijke kracht geladen en die in een voortdurende tweestrijd dan probeert zijn heiligheid te bewijzen. Wat ten slotte vaak uitloopt in een schijnheiligheid en een huishoudster. Dan moeten we toch wel zeggen: Dat is de duivel. Moeten we dan zeggen: De duivel is het deel van de mens dat onder de gordel zit. Welneen, de duivel is dat deel van de mens dat hij niet durft erkennen als normaal deel van zijn zijn, zijn wezen, zijn bestaan.

En dan kunnen wij daar zoveel figuren bij bedenken als we willen, maar het is onze verwerping van een deel van onszelf of onze ontkenning van onszelf waardoor we niet in staat zijn met onszelf te delen. En dan doen we gekke dingen. Die gekke dingen heeft de duivel ons ingeblazen.

Ik zou haast Huizinga willen citeren: "De stormwind, de beukende orkaan die alle heersen in het bestaan, alleen ik ben het minste kind. Ik ben slechts de gelaten wind. Bij mij zegt men niet: Heerlijk uit het zuiden, maar hoogstens: dat komt van de uien."

Vrij overigens, want de tijd dat ik mij bezighield met literaire gewrochten die overigens in geldnood ontstonden is voorbij. Al heb ik in die tijd inspiratorisch toch nog wel het een en ander bijgedragen.

Is het eigenlijk niet zo, dat wij ontkennen dat de gelaten wind ook wel luchtverplaatsing is, dat het niet de oorzaak is die belangrijk is. Want wie weet, is het in onze zomer ook een wind die een engeltje laat of de duivel wat dat betreft. Laten we gewoon zeggen: Dat is luchtverplaatsing. Laten we gewoon van onszelf niet zeggen: Dat is goed en dat is kwaad, maar dat is menselijk en dat ervaar ik als menselijk. Laten we dan het niet-menselijke niet vrezen maar opzij zetten, dan blijft het menselijke over.

Dat menselijke dat we zijn, is de hemel waarin we leven, dat is de hemel die leeft in ons. Dat is toch wel heel wat anders dan zo'n liftbediende die u een beetje meewarig aankijkt, de deuren sluit en roept: Naar beneden. En misschien als het een hele slechte is: Van onderen!

Neen, ik geloof dat je de duivel niet moet zien als een persoon. Er zijn genoeg persoonlijkheden die in tweestrijd en in beleving van hun angsten invloed op je kunnen hebben. Dan kun je desnoods nog zeggen dat het demonen zijn, maar zeg niet dat het duivels zijn. Het zijn wezens. Wezens, die voor ons gevaarlijk kunnen zijn, omdat ze ons meeslepen in hun

patroon van angsten, hun patroon van zelfverwerping, de vervulling van een begeerte die we gelijktijdig vrezen omdat ze ons aantast.

De duivel is alléén maar een facet van God. Als wij iets vrezen, dan overheerst in ons het duister. Als wij iets aanvaarden, dan overheerst in ons het licht. Maar wij zijn licht en duister, we zijn hemel en hel tegelijk. Als wij een evenwicht vinden tussen die twee, dan zijn we eindelijk zover dat we buiten dromen leven naar de waarheid toe. Daarom zeg ik:

Mensen, het heeft geen zin om bang te zijn voor een hel of een duistere wereld in het hiernamaals. Want wat je dan beleeft, is dat wat nu al in je woont. Probeer dan eerst van jezelf eens een wezen te maken dat zichzelf aanvaardt en dat een beetje harmonisch is, dan komt de rest vanzelf.

Mensen, wees ook niet bang voor een duivel die je inblazingen geeft. Je hebt gekke ideeën genoeg van jezelf. Als je nu maar overweegt wat bij je past, als je iets uitvoert, dan zul je nooit zeggen: Het is de duivel die het mij heeft ingeblazen. Je zult gewoon zeggen: Ik heb een ervaring opgedaan en ik heb ervan geleerd.

Bewustwording is het opdoen van ervaringen waardoor je begrip van het Al groter wordt. Als ik kijk naar de mogelijkheden om ervaring op te doen, dan krijg ik soms het gevoel dat datgene wat de mensen de duivel noemen juist al die ervaringen beheerst, terwijl God alleen bezig is om bordjes 'verboden toegang' neer te zetten. Dat is natuurlijk onzin, want God heeft juist het leven geschapen. Laten wij dan zeggen:

Wij ervaren. Wij leven volgens wat we zelf kunnen aanvaarden. Er is geen kracht die ons tot het kwade beweegt. Het is ons eigen wezen, onze eigen natuur. Er is geen kracht die ons tot het goede beweegt, geen engelbewaarder die klapwiekend, compleet met notitieboekje ons zit aan te sporen: wees minder zelfzuchtig. Het is ons besef van God in ons dat ons doet proberen een grotere eenheid met het zijnde, met de mensen, met het Al te beleven.

Het is onze andere kant die ons ertoe brengt om onszelf te handhaven, onszelf te uiten of te vermeerderen wanneer we in de stof zijn en al wat daarbij hoort. Wij zijn het zelf. Als we dat aanvaarden en weten dat wij onze eigen hel zijn, onze eigen rechter, dan kunnen we uit onze hel ontsnappen, dan kunnen we onze hemel beleven en misschien het punt bereiken waarop we geen hemel en geen hel nodig hebben en het bestaan op zichzelf een erkenning is van een kosmische harmonie.

Ik hoop, dat ik niemand de duivel heb aangedaan met dit onderwerp. Met de vorige lezing was het kennelijk hier en daar wel het geval. Ik hoop ook, dat ik u niet heb aangemoedigd om maar alles te doen waar u zin in heeft. Want als u dat doet, dan gelooft u er zelf ook niet in. Dan zegt u later: Had ik het maar niet gedaan. En dan heb je de duivel nodig, want jezelf toegeven dat je zo stom bent geweest dat kost moeite.

Door u echter te realiseren dat u al die dingen in uzelf draagt: hemel en hel, God en duivel, gaat u misschien meer respect krijgen voor uw bestaan. En dan zult u daardoor misschien ook de weg vinden om het bestaande te aanvaarden.

In die aanvaarding is het eerste dat je vindt een groeiend begrip. Uit het groeiend begrip komt de groeiende beleving. De groeiende beleving is eindelijk de bewustwording, die in de vervulling van hetgeen je waarlijk bent alle problemen en tegenstellingen voor je oplost.

:--:--: